



**Yttrande från Aneby kommun
betänkandet Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande
och en meningsfull fritid (SOU 2022:61)**

Regeringskansliet/Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

Dnr 2023/94

**Aneby kommun lämnar följande svar på remiss av betänkandet Allmänt
fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en
meningsfull fritid (SOU 2022:61)**

Aneby kommun har tagit del av betänkandet Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid.

Aneby kommun ställer sig bakom förslaget kring införande av allmänt fritidshem men är tveksamma kring vissa delar som behöver utredas ytterligare för att möjliggöra likvärdighet för alla elevers deltagande i det allmänna fritidshemmet.

Organiserade fritidsaktiviteter har en positiv effekt på barns hälsa och välmående vilket i sin tur påverkar barns utveckling och lärande. En grupp som vi uppmärksammat i samhället rör barn till föräldrar som är låginkomsttagare och som bor i socioekonomiska utsatta områden. Tidiga insatser är betydligt effektivare än insatser som sätts in senare. Allmänt fritidshem är därför av vikt för dessa områden i Sverige och för våra nya svenskar är det även av vikt för att hålla i språket även under skollov.

I en gles och landsbygdskommun såsom Aneby kommun är det viktigt med mötesplatser för barn och unga. Utan väl utbyggda allmänna kommunikationer har våra barn och unga svårt att delta i aktiviteter efter skolan. Skoltiden blir den tid då allt skall hinnas med i form av relationsskapande. De kontakter som skapas via sociala medier och andra digitala forum ger en annan slags social kompetens än den som skapas då barn och unga möts fysiskt. Att träna demokrati och vad mänskliga rättigheter innebär i vardagen är viktigt för framtidens samhällsmedborgare. Fritidshemmet som kännetecknas av *det gemensamma* kan kopplas till ett gemensamt liv och till demokratiska frågor där olika aktiviteter används för att öva på innehållet.

Lärandemiljöer utanför skolan har betydelse för lärandet i skolan. Elever behöver hitta sin identitet samt få möjlighet att tillägna sig olika typer av kompetenser. En friskfaktor i detta är ett socialt stöd och ett socialt sammanhang.

I Aneby kommun är rätten till fritidshem villkorat med att föräldrarna arbetar eller studerar. Vi har även elever med utökad rätt till fritidshem utifrån elevens behov eller familjens möjligheter. I

vårt remissvar så ställer vi oss bakom det övergripande syftet som fanns för utredningen. Fler elever skall ha möjligheten att stimuleras i sin utveckling och sitt lärande för att få en meningsfull fritid. Utformandet av ett avgiftsfritt allmänt fritidshem för alla 6-9 åringar är en väg för att nå detta. I områden med socioekonomiska utmaningar eller utifrån geografiska svårigheter kan detta vara en väg in i ett socialt sammanhang som sträcker sig längre än skoldagen.

Vår kommun har en stor geografisk spridning men med ett lägre invånarantal än de flesta kommuner i Sverige. Det utmanar vad gäller möjligheten för våra barn att delta i fritidsaktiviteter samt i fritidshemmets verksamhet. Våra elever är beroende av en fungerande skolskjutsorganisation och flera barn åker hem direkt efter den ordinarie skoltiden och tillbringar eftermiddagen i hemmet. För att skapa ett tillgängligt fritidshem för alla barn skulle reformen kräva en flexibel skolskjutsorganisation vilket medför stora organisatoriska och ekonomiska svårigheter för vår kommun.

Idag går 79% av alla elever från förskoleklass till åk 3 i fritidshemmet. För att möjliggöra för fler elever att delta krävs en utbyggnad av vår skolskjutsorganisation då vi ser att de elever som inte deltar i fritidshemmets verksamhet till största delen är elever som är beroende av skolskjuts och bor på landsbygden.

Om regeringen beslutar om ett allmänt fritidshem medför det så stora kostnader att det behövs skjutas till extrapengar som riktas mot fritidshemmet. Utredaren föreslår att den ökade kostnaden för kommunerna skulle tas från likvärdighetsbidraget. Detta ställer vi oss tveksamma till då likvärdighetsbidraget inte enbart skall gå till en utökad skolskjutsorganisation.

Utökningen av fritidshemmet kräver även mer personal i en tid då det råder personalbrist i många av landets fritidshem så en översyn av andra kompetenta yrkesgrupper som kan få kontinuerlig anställning i fritidshemmet är viktigt i detta sammanhang.

För att få en kvalitativ verksamhet bör inte antalet barn /fritidshem öka. Den ambitionshöjning som skett under senare år är viktig att fortsätta. Det förstärka uppdraget som fritidshemmet fått bör komma alla till del.

Utredningens förslag som syftar till att stärka lärosätenas kapacitet är viktig i sammanhanget. Fler vägar att öka sin behörighet för personal med erfarenheter från fritidshemmet bör utarbetas i alla regioner.

Allmänt fritidshem och stärkt rätt till fritidshem

Förslaget om en ny rekvisit i skollagen kring levnadsvillkor är mer omfattande än dagens skrivning kring psykiska och fysiska eller andra skäl för att få utökad rätt till fritidshem som stöd i sin utveckling. Vi delar uppfattningen att elevers levnadsvillkor bör omfatta hela miljön som barnet växer upp i eller lever i och med. I vår kommun ser vi att levnadsvillkor även påverkas av vart man bor geografiskt. Det geografiska avståndet kan förhindra barn och unga att delta i aktiviteter och sociala sammanhang efter skoldagens slut. Enda mötesplatsen då man möts och får öva sin sociala förmåga och öka sin sociala kompetens är i skolan under skoldagen.

Fritidshemmet är ett bra komplement till skolan där barn och elever ges möjlighet till social träning då fritidshemmet är mer grupporienterat. Vi anser inte att det enbart skall inriktas mot områden med socioekonomiska utmaningar. De sociala utmaningarna finns även utifrån hemmens geografiska placering och vilka möjligheter det finns för barn och unga att delta i olika fritidsaktiviteter.

Aneby kommun ger idag en god information kring fritidshemmet för elever som börjar förskoleklass. Förslaget om kommunernas informationskyldighet från ht 6 år och sedan varje termin anser vi bör ändras till en gång per läsår. Eleverna finns redan i skolverksamhet vilket möjliggör att upptäckta elever som har utökade behov av att delta i fritidshemmet verksamhet.

Förslaget om en komplettering av ungdomspolitiken med ett fokus på levnadsvanor och fritid för att även innefatta öppen verksamhet för 10-12 åringar ställer kommunen sig positiv till.

Kompetensförsörjningen

Det är av vikt att förtydliga roller och ansvar mellan lärarens ansvar och arbetslagets.

Det är bra att kompetenskraven höjs samt att det ges möjlighet till att läsa på avancerad nivå inom yrkestiteln lärare i fritidshem. Med en skrivning i läroplanen kring ansvar och roller mellan de olika yrkeskategorierna samt möjligheten att läsa utöver den grundläggande nivån höjs statusen på uppdraget. Det finns redan idag flera olika yrkeskategorier i fritidshemmet. Begreppet ”annan personal” behöver förtydligas.

Det är positivt att betänkandet tar upp en utveckling av Barn och fritidsprogrammet genom att föreslå en förstärkning av yrkestiteln mot yngre alternativt äldre barn. Personalens kompetens och rektors kunskaper kring fritidshemmets läroplan och de mål man skall sträva emot är av vikt för att stärka kvaliteten i fritidshemmet samt av betydelse för lokalernas utformning.

Åtgärder för att öka deltagandet i fritidshemmet utbildning

Idag utgör hemmens geografiska placering ett hinder för likvärdig tillgång till fritidshemmet i Aneby kommun. Vi vet att barn som bor utanför tätorten inte deltar i fritidshemmet trots att de har rätt till det utifrån vårdnadshavarnas arbetstid. Beroendet av skolskjutsorganisationen påverkar rätten till fritidshem.

Om en allmän rätt till fritidshem inför behöver även kommunernas möjlighet till förändring av skolskjutsorganisationen tas med i beaktning. Utredningen bedömer dock att ökningen inte kommer att bli lika stor bland barn i gles- och landsbygdskommuner, eftersom man erfar att bland annat avstånd och skolskjutsorganisation även fortsatt kommer att begränsa barnens tillgång till fritidshemmet. Med införandet av levnadsvillkor i skollagen så kan elever som behöver gå i fritidshem ändå i större utsträckning få den möjligheten. En reform som allmänt fritidshem skall inte begränsas utifrån var eleverna bor samt hur kommunens geografiska spridning ser ut. Kommunernas utformning av skolskjuts blir avgörande för elevers lika möjligheter att delta i det allmänna fritidshemmet.

Betänkandet föreslår att finansiering av det allmänna fritidshemmet skall ske genom likvärdighetsbidraget. Idag viktas inte en kommuns geografi i likvärdighetsbidraget vilket gör att gles- och landsbygdskommuners möjlighet att ge elever en likvärdig utbildning kommer att riktas mot möjligheten att ta sig till och från fritidshemmet. Likvärdighetsbidrag används för att stärka elevernas lika möjligheter att nå kunskapsmålen i läroplanen. De elever som bor i kommuner där skolskjuts inte behövs har då större möjligheter att få kompensatoriskt stöd i undervisningen utifrån sina förutsättningar.

Den nya reformen får inte heller riskera ske på bekostnad av annan verksamhet i skolan och i förskolan. Vi ser med oro på att även bidraget för kvalitetshöjande åtgärder i förskolan skall inriktas mot fritidshemmet.

I landets små kommuner är marginalerna inte stora vilket gör att alla de olika verksamheterna är i stort behov av de riktade bidrag som finns idag.

Ändamålsenliga lokaler och en god miljö

Det finns idag stora ojämlikheter mellan kommunerna vad gäller lokaler på grund av kommunernas resurser. Utökat lokalbehov kan leda till större kompromisser vad gäller tillgång till rätt dimensionerade lokaler. Vi har idag större krav på den pedagogiska miljön än tidigare utifrån högre kompetens kring barn i behov av särskilt stöd samt behov av en tillgänglig lärmiljö. I betänkandet skriver man att kraven skall utgå från dagens skrivning kring lokalers utformning. Skrivningen i de allmänna råden utgår från den pedagogiska verksamheten vilket gör att den kompetens och skicklighet som personalen besitter är avgörande. Personalens kompetens och rektors kunnande kring fritidshemmets läroplan och de mål man skall sträva emot har även betydelse för lokalers utformning. Betänkandet lyfter även personaltäthet som en faktor för att bredare kunna använda skolans alla lokaler. För att nå detta behöver det säkerställas ansvar och roller i läroplanen samt vilka kompetenser som krävs för att nå målen för fritidshemmet. För elever med funktionshinder är den föreslagna utredningen kring elevhälsa inom fritidshemmet viktig. Kommunen anser det avgörande för att utformningen av elevens hela skoldag skall bli så anpassad och ge så goda förutsättningar som möjligt.

Konsekvenser

Samhällsekonomiska effekter: Organiserade fritidsaktiviteter har en positiv effekt på barns hälsa och välmående vilket i sin tur påverkar barns utveckling och lärande. Att träna demokrati och vad mänskliga rättigheter innebär i vardagen är viktigt för framtidens samhällsmedborgare. Fritidshemmet som kännetecknas av *det gemensamma* kan kopplas till ett gemensamt liv och till demokratiska frågor där olika aktiviteter används för att öva på innehållet.

Skolskjuts: Det är av vikt att den utreds vidare. Skolskjutsorganisationen är en förutsättning för att elever i lands- och glesbygd har samma möjlighet att delta i det allmänna fritidshemmet som elever i tätorten. Beroendet av skolskjutsorganisationen påverkar rätten till fritidshem.

Finansiering: Stödet till kommunerna bör säkerställas så att inte verksamheter inom skolväsendet ställs emot varandra. De ekonomiska utmaningar som kommunerna idag ser ger inte utrymme för nya reformer utan ekonomiskt stöd. Då nationellt införande av allmänt fritidshem är en tydligt ambitionshöjande reform skall finansieringsprincipen gälla.

Kompetensförsörjning: Det är av vikt att förtydliga roller och ansvar mellan lärarens ansvar och arbetslagets. Möjligheten att läsa upp sin behörighet till avancerad nivå samt skapa yrkestitel mot fritidshemmet för studenter på Barn och fritidsprogrammet kan öka möjligheten för ett attraktivt arbete. Stora satsningar för ex VAL- och kompletteringsutbildningar behövs dock göras för att öka kompetensen inom fritidshemmet.

Lokaler: Utökning av lokaler kommer att krävas samt en ny verksamhetsform om kommunen skall tillhandahålla Öppen ungdomsverksamhet för 10-12 åringar. Denna verksamhet finns inte i alla småkommuner idag och går inte att anordna i alla kommundelar i gles- och landsbygds-kommunerna. Det finns ingen ekonomisk bärighet i det. Öppen verksamhet kommer troligtvis att centreras till tätorter.

Administrationen kring elever och deras tider: Personal inom fritidshemmet ser en oro kring den administrativa delen för allmänt fritidshem. Den kommer av den stora variation av

schemaföreläggning som utredningen pekar på. En förutsättning är att kommunen kan påverka utformningen för den egna kommunen. Skrivningen om att tid **bör** förläggas på loven anser vi istället skall vara *kan* förläggas på loven. I förslaget utgår man helt ifrån de behov som finns i socioekonomiskt svåra områden där även språket behöver stärkas. Då kan ett helt sommarlov vara avgörande. I lands och glesbygd där skolskjuts är avgörande för deltagande i det allmänna fritidshemmet kan det vara svårare.

I tjänsten

Rosemarie Segersson
Skolchef
Aneby kommun

Skickas till

u.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till anna.osterlund@regeringskansliet.se.
Ange diarienummer U2021/02670 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.